

ДО ПРОБЛЕМИ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Наталія УЙСІМБАЄВА (Кіровоград)

В статті визначено значення професійно спрямованої мотивації творчої діяльності майбутніх фахівців в процесі їх професійної підготовки, проаналізовано зміст понять «творча діяльність», «спрямованість», розглядаються проблеми організації творчої діяльності студентів.

В статье определено значение профессионально направленной мотивации творческой деятельности будущих специалистов в процессе их профессиональной подготовки, проанализировано суть понятий «творческая деятельность», «профессиональная направленность», рассматриваются проблемы развития творческой деятельности студентов.

Ключові слова: творча діяльність, творчий процес, професійна мотивація, професійна спрямованість.

На сучасному етапі демократичного розвитку українського суспільства особливої гостроти й актуальності набуває проблема формування творчої особистості, здатної глибоко сприймати та цілеспрямовано примножувати матеріальні й духовні цінності. Вища школа готує випускників до різноманітної творчої діяльності: професійної, соціально-культурної, громадської і формує не просто конкретні знання визначеного діапазону і обсягу, а фундамент соціальної ініціативи, здатність працювати за обраним фахом та з людьми. Головним завданням сучасного вищого навчального закладу є розвиток творчої самостійності майбутніх фахівців.

Здатність до творчості стає важливою умовою орієнтації людини у швидкозмінних процесах у світі, адаптації до них. Творчість особистості передбачає усвідомлення нею проблеми.

Проблема організації творчої діяльності майбутніх фахівців тісно пов'язана з їхньою професійною діяльністю, що, у свою чергу, зумовлює їхнє професійне становлення. Окремі аспекти організації творчої діяльності майбутніх фахівців були дослідженні науковцями: формування та розвиток творчої особистості (В. Андреев, Н. Гузій, О. Лук, Я. Пономарьов, С. Сисоєва та ін.); періоди професійного становлення особистості (С. Батишев, А. Беляєва); проблему формування творчої особистості в процесі професійної підготовки досліджували (Т. Волобуєва, Н. Кічук, С. Сисоєва, Н. Гузій); формування творчих умінь майбутнього фахівця (М. Костенко, О. Кривонос, С. Мельникова).

Дослідженню проблем організації творчої діяльності особистості присвячені дисертаційні дослідження останніх років (В. Грігорієва, О. Гузалова, О. Гарбич-Мошора).

Актуальність проблеми організації творчої діяльності майбутнього фахівця обумовлена протиріччям між об'єктивною потребою суспільства в фахівцях, здатних творчо розв'язувати проблеми професійної

діяльності, і реальним станом готовності сучасних випускників вищої школи до виявлення творчості.

Метою статті є обґрунтування необхідності залучення до творчої діяльності майбутнього фахівця як основи професійного становлення особистості.

Пошук перспективних шляхів розвитку творчого потенціалу студентської молоді як необхідної умови професійної та особистісної реалізації є одним із найважливіших завдань вищої школи на сучасному етапі розвитку. На думку В. А. Роменця, молодість – це вік, коли прагнення до творчості найсильніше: цьому сприяє ширина захоплень, інтересів, а обрання певного фаху є по суті обранням сфери творчості [3, с.112].

Співзвучною є і характеристика студентського віку надана Б. Г. Ананьєвим «перетворення мотивації, всієї системи ціннісних орієнтацій, з одного боку, інтенсивне формування спеціальних здібностей у зв'язку з професіоналізацією, з іншого – виділяють цей вік як центральний період формування характеру та інтелекту» [5, с.7].

Вище вираження своєї індивідуальності людина знаходить у творчій діяльності. Творча діяльність – свідома, активна діяльність людини, що спрямована на пізнання та перетворення дійсності, на створення нових оригінальних ідей, предметів, методів розв'язання проблем, у постійному поповненні знань.

Творча діяльність студентів означає пошук цілком самостійного шляху до досягнення поставленої мети, яка спрямована на оволодіння досвідом творчого пізнання майбутньої професії у процесі навчальної діяльності.

Творчий процес складається з чотирьох етапів: підготовка, визрівання, ілюмінація (інсайт), перевірка. Підготовка включає усвідомлення сутності проблеми та її визначення у межах робочих обмежень. Визрівання – це період дослідження, протягом якого розглядаються можливі розв'язки і накопичується додаткова інформація. Інсайт – мить появи нової ідеї, що видається здатною розв'язати проблему; ця ідея використовується як фокальна точка, від якої відходить багато можливих способів. У процесі перевірки розробляються критерії оцінки способу розв'язання задачі; усі можливі способи розглядаються через призму розроблених підходів і вибирається найбільш прийнятний [3].

Ставлення студента до творчої діяльності, його пізнавальна активність залежить насамперед від змісту мотивації цієї діяльності. «Мотивація – це активізований стан індивіда, який визначає наскільки інтенсивно і з якою спрямованістю він діє в ситуації, що склалася» [4, с.30].

Поняття «спрямованість» охоплює уявлення про мету, мотиви, емоційне ставлення до діяльності, задоволеність нею [6, с.38].

Формою ставлення людини до професії є професійна спрямованість, що визначається як інтерес до професії та схильність працювати за даною професією. До мотивів, що визначають спрямованість відносять:

- особистісні (задоволення потреб, у тому числі й економічних, економічна забезпеченість і стабільність):

- професійні (успішна професійна діяльність, можливості професійного зростання тощо);

- соціальні (соціальний статус, усвідомлення соціальної значущості своєї діяльності, бажання принести користь суспільству, усвідомлення загальної значущості освітньої сфери щодо соціально-економічного розвитку суспільства тощо).

Одним з мотивів творчої діяльності майбутнього фахівця є інтерес до майбутньої професії. Період студентства – важливий етап професійного становлення майбутнього фахівця. Студент повинен усвідомлювати, яку професію він обрав та вважає її значущою для суспільства, такою, що відповідає його особистісним схильностям, здібностям та потребам, то це, безумовно, впливає на успішність його навчання, бажання до професійної самореалізації, саморозвитку. Мотиваційна настанова на творчу діяльність може відбуватися шляхом пояснення ролі творчого пошуку в процесі майбутньої професійної діяльності.

Професійну мотивацію майбутнього фахівця можна визначити також як прагнення до особистісної самореалізації з обраного фаху згідно до природних здібностей та інтересів, до професійної діяльності на основі наполегливого оволодіння професією на творчому рівні.

О. В. Галузова виділяє чотири етапи організації творчої діяльності студентів, на успішність якої здебільшого впливає керівництво нею викладача:

- 1) планування творчої діяльності студентів;
- 2) формування у них потреб і мотивів до активної, творчої самостійної роботи;
- 3) навчання студентів основам творчої роботи;
- 4) контроль за виконанням винахідницьких завдань технічного характеру [1, с.9].

До творчої діяльності майбутніх фахівців слід готувати поступово і початком цього процесу є період професійного навчання. Оволодіння знаннями, способами діяльності (уміннями) може відбуватися в двох основних варіантах побудови навчального процесу: репродуктивному (відтворюючому) і продуктивному (творчому). Репродуктивний варіант включає сприйняття фактів, явищ, їх подальше осмислення

(встановлення зв'язків, виділення головного і т. д.), що приводить до розуміння та вимагає ще одного етапу – застосування, використання його на рівні репродуктивному, алгоритмічному. Продуктивний варіант засвоєння навчального процесу вимагає застосування на рівні пошуковому (творчому).

У процесі підготовки майбутнього фахівця у вищій школі слід звертати особливу увагу на формування глибоких і міцних фахових знань, максимальне стимулювання самостійної діяльності студентів, виховання стійких творчих інтересів, цілеспрямованості творчих пошуків, наполегливості у розв'язанні творчих завдань. Усе це є необхідною передумовою виховання творчої особистості майбутнього фахівця.

Роботу з формування творчої особистості майбутнього фахівця можна здійснювати в багатьох напрямках. Зокрема, під час лекцій, практичних і лабораторних занять. Організація творчої діяльності студентів передбачає виконання творчих завдань, які носять проблемний характер та пов'язані з майбутньою професією. Так проблемне навчання передбачає створення під керівництвом викладача проблемних ситуацій та активну самостійну діяльність студентів щодо їх розв'язання. Результатом такої діяльності є творче оволодіння знаннями, навичками, вміннями.

Творча діяльність безпосередньо пов'язана з розвитком творчого мислення. Творче мислення є складним феноменом, який досліджується комплексно у філософському, психологічному та педагогічному аспектах і визначається як вища форма продуктивного мислення особистості, що виражається в здатності до нетрадиційного, оригінального вирішення нових проблемних задач і ситуацій на основі інтуїції та продуктивно-творчої уяви і фантазії, та супроводжується інтелектуальною та пошуково-перетворювальною активністю. В дослідження О. В. Гузалової було виявлено існування перешкод для розвитку творчого мислення особистості студентів вищих навчальних закладів (конформізм, внутрішня цензура, ригідність, бажання знайти відповідь негайно), з'ясовано необхідність володіння великим об'ємом знань, які обов'язково повинні бути системними, зв'язок між інтелектуальними здібностями особистості й креативністю. Особистість може бути інтелектуалом і не бути креативом, і навпаки, тобто не існує однозначного зв'язку між рівнем інтелектуальних здібностей особистості та креативністю [1].

В сучасній дидактичній системі поступово розвивається такий напрям творчого розвитку особистості як дидактична евристика започаткована А. В. Хуторським. Дидактична евристика – теорія евристичного навчання, педагогічний різновид евристики. Евристика

(грец. *heurisko* – знаходжу, відшукую, відкриваю) – наука, яка вивчає творчу діяльність, методи, які використовуються у відкритті нового і в навчанні. Сутність евристичного методу навчання полягає у створенні третього типу проблемних ситуацій (рідше – другого) – суперечності між теоретично можливим способом вирішення проблеми і практичною його нездійсненністю. Його доречно використовують у випадку значного обсягу у студентів опорних знань та вмінь, необхідних для вирішення поставленої проблеми.

У зв'язку з новими вимогами до якості підготовки спеціалістів, відповідаючи потребам прискореного науково-технічного і соціально-економічного розвитку країни, науково-дослідницька діяльність студентів розглядається як важливий фактор удосконалення всієї системи підготовки спеціалістів для різних галузей народного господарства. Саме науково-дослідна діяльність дозволяє поглибити професійне спрямування освіти, виховувати спеціалістів з високим творчим потенціалом і впливає на формування соціально-професійної зрілості майбутніх фахівців.

Дослідницька діяльність студентів характеризується творчою спрямованістю змісту розумових операцій, які відбуваються більш успішно, коли студенти навчаються передбачувати результат, формулювати цілі й гіпотези, шукати самостійні шляхи розв'язання поставленої мети й обґрунтовувати правильність рішення. Оскільки творчій діяльності притаманні ознаки новизни, новоутворення, прогресивності, вирішення протиріччя, проблеми, то в професійній підготовці майбутнього спеціаліста важливого значення набуває його підготовка до проведення дослідження, розвиток здатності до систематичного аналізу фактів, умінь передбачати результати своєї професійної діяльності, узагальнювати попередній досвід. Важливими вважаються способи діяльності, спрямовані на оволодіння прийомами наукових методів пізнання, та рівні пізнавальної самостійності студентів [2].

У ході проведення науково-дослідницької роботи у студентів виховується потреба застосовувати теоретичні знання у практичній діяльності. Діяльність з виконання дослідження сприяє формуванню свідомої особистої причетності до суспільно значущих справ.

Вагоме значення для формування творчої особистості майбутнього фахівця має залучення його до науково-дослідної роботи і розв'язання наукових проблем із підвищення ефективності виробничих процесів. Цілком закономірно, що для виховання у студентів творчих рис навчання треба зробити творчим, спонукувати студентів до розв'язання поставлених перед ними завдань різними способами. Слід звернути особливу увагу на мотивацію творчої діяльності. Одним з мотивів

творчої діяльності майбутнього фахівця повинен стати інтерес до майбутньої професії. Творчість неможливо звести до рутинного, механічного процесу відтворення раніше вивчених знань та умінь або до розв'язування задач із заздалегідь відомим кінцевим результатом. Під час організації навчально-пізнавального процесу необхідно органічно поєднувати групові методи з творчим використанням індивідуального підходу до розвитку навчально-пізнавальної активності.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Гузалова О. В. Педагогічні умови організації творчої діяльності студентів вищих технічних навчальних закладів у процесі вивчення природничо-математичних дисциплін [Текст]: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / О. В. Гузалова; Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К.Д. Ушинського. – О., 2010. – 21 с.
2. Єгорова О. Дослідницькі уміння як складова творчої особистості // Гуманізація навчально-виховного процесу: Збірник наукових праць. Випуск XXX / За ред. В. І. Сипченка. – Славянськ: Видавничий центр СДПУ – 2006. – 19 с.
3. Роменець В. А. Психологія творчості: Навч. посібник. 3-тє вид. – К.: Либідь, 2004. – 288 с.
4. Семенов Ю. Г. Мотивационные аспекты адаптации // Нова парадигма: Вип.12. – Запоріжжя, 1999. – С.29-36.
5. Современные психолого-педагогические проблемы высшей школы / Под ред. Б. Г. Ананьева, Н. В. Кузьминой. – Ленинград, 1974.
6. Чобітько М. Г. Особистісно орієнтоване професійне навчання: зміст і структура // Педагогіка і психологія. – 2005. – № 3 (48). – С.48-56.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Уйсімбаєва Наталія Василівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Коло наукових інтересів: дослідження проблем формування професійної компетентності майбутнього фахівця, його творчого розвитку.